

“КВІТЧАСТІ ВІРШІ” ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У статті квіткові образи-символи розглядаються в традиційному та оригінальному трактуванні. Крім того, подається гамма смислових відтінків цих символів.

Багатство образів та символів, новаторське їх трактування та надання нових відтінків традиційному звучанню – все це в повній мірі притаманне ліриці Лесі Українки. Вона тонко відчувала слово, могла за допомогою найпростіших штрихів, стислих фраз намалювати прекрасні пейзажі, передати найтонші порухи душі, відтворити найпотаємніші мрії та почуття.

Федір Кислий свою вступну статтю до одного з видань творів поетеси назвав “Огніста квітка поезії Лесі Українки”. Але що значило слово “квітка” для самої Лесі Українки? Який зміст вона в нього вклала?

З усіх поезій видно, як ставилась Леся Українка до квітів – цього феномену природи. Вона любила їх усі – від пишної троянди і до ледь помітних тернових квіточок. Ця любов була безмежною, квіти для поетеси були мірилом чистоти помислів і вчинків:

Не плямив поцілунок мій зроду квіток,
чи то пишні були туберози,
чи квітки, що зродив найпростіший садок,
чи до краю вразливі мімози [1:153].

Через двопланове трактування каменю і цвіту Лесі Українці вдається протиставити дієве життя й душевну свободу пустці, камінному спокою. Вона неодноразово використовує цей прийом і досягає небаченого результату. Квітка як джерело творчості і натхнення, як носій кращих традицій козацтва, як символ служіння своєму народу постає у поезіях “Уривки з листа”, “Contra spem spero” та “Ой високо сонце в яснім небі стало”. Камінь, переліг, “кора льодова, міцна”, “темная темниця” – символ камінної смерті, душевного заціпеніння, бездіяння, яке долає тендітна квіточка, утверджуючи перемогу добра над злом. І поетеса захоплюється цією мужньою красою:

Нам, поетам, годиться назвати її ломикамінь
І шанувать її більше від пишного лавра [1:105].

Інший план зіставлення – конкретна вказівка на відсутність квітів як ознака повного запустіння, мертвого духу, відсутності іскри життя:

Палкого сонця промені ворожі
На кладовища сиплються, мов стріли,
На те каміння, що вкрива могили,
Де правовірні сплять, піддані божі.
Ні квітів, ні дерев, ні огорожі... [1:59].

Соціального звучання набувають квіткові образи і в поезіях “Обгорта мене туга, болить голова”, “Я знала те, що будуть сльози, мука”, в яких поетеса трактує квіти як одну з нагород для переможця. Та вже в наступних віршах (“Епілог” із циклу “Невольницькі пісні” та “Мій шлях”) вона доводить, що для народного співця квітчання славою – то недосяжна мрія, що йому дістаються лише тернові вінки та сльози.

Не можна не вказати на те, що не всі квіти беззастережно чарували Лесю Українку. Вона не любила тепличних рослин і квітковий їх аромат ставав для неї труюю (“В магазині квіток”). Тоді простенькі дикі проліски в сотню разів були для неї миліші, ніж міські троянди, гвоздики чи геацинти, бо вони несли до міста пахощі весняного лісу, волі.

Інтимна лірика Лесі Українки рясніє квітковими образами та символами, бо поетеса не могла собі уявити кохання без квітів. Червоні квіти граната символізують поцілунки закоханих, урочиста магнолія – прекрасна наречена, нікотіана – квітка палкого забуття. Але власне уособленням кохання є троянда, пишна, горда та чарівна красуня:

червона рожа –
То кохання квітка та розкоші! [1:32].

Але троянда є також символом смутного, нездійсненого, але не забутого кохання (“Твої листи пахнуть зов’ялими трояндами”) та померлого кохання, втрати дорогої людини.

І зчорніють червоні троянди,
Наче в ранах запечена кров [1:155].

Символічне звучання осінньої троянди пов’язується за часом в творчості Лесі Українки з хворобою смертю близького друга Сергія Мержинського. Тоді знову, як і на початку творчого шляху, з’являється у поезіях безліч

квітів. Але це квіти смутку. Вони як недомовлені речі, недописані листи, остання воля приреченого почуття ("Квіток, квіток, як можна більше квітів", "Твої листи пахнуть зов'язими трояндами", "Останні квіти").

Тоді ж пише Леся Українка і поезію "Калина". Цей образ взятий поетесою з українського фольклору. Так, у "Словнику символів" читаємо: "Сумну символіку мала калина на хвилину вічної розлуки з дорогою людиною. Її часто висаджували на могилах неодружених дівчат та хлопців" [2:64].

Традиційно його подає і Т.Г.Шевченко у своєму "Кобзарі":

Посадили над козаком
Явір та калину,
А в головах у дівчини
червону калину [3:21].

Беручи все це до уваги, Леся Українка значно поглиблює цей образ. Вона зображує калину як символ самопожертви заради вічного кохання:

Ой, ще ж над миленьким не зросла й травиця,
Як вже стала калиною мила жалібниця [1:151].

Цікавого звучання набув у Лесі Українки образ рута. Той же "Словник символів" повідомляє, що вона є "символом очищення, дівочості, цнотливості, відвернення злих духів. У Європі набула значення смутку, горя" [2:17]. Поетеса протиставляє ці два трактування, і тому рута набуває в віршах Лесі Українки символічних рис волі:

Хай процвіта ваша воля, як рута! [1:79].

Мак порівнює Леся Українка з досадою ("зійшла моя досадонька, як мак серед збіжжя"), проліски та ряс є провісниками весни ("Талого снігу платочки сивенькі..."), яблуневий цвіт повертає хвору поетесу до життя, наповнює новою силою її душевну волю ("Давня весна").

Лілія у творчості Лесі Українки набувають зовсім нового, нетрадиційного звучання. У фольклорі лілія – це символ смутку, а в неї – втілення надії – ніжної, іноді недосяжної, але такої бажаної та хвилюючої:

... лілія біла –
квітка чистої та любої надії! [1:32].

На джерело дивної мелодійності та чарівності строфіки своїх віршів вказує поетеса у вірші "Забуті слова". Народили їх палкі слова диких рож та пісні про волю рясту. Слова забулися, але залишилися в душі з дитинства "барва, їх мелодія", що "тепер, як і тоді, ... бунтує кров" [1:125].

Тепер стає зрозуміло, чому так часто Леся Українка порівнює свої вірші, думки, ідеї з квітами. Через вірші вона передає всі порухи своєї душі і навіть зміну думок чи настроїв.

В юності поетеса творила "квітчасті вірші", які "жартуючи лилися з-під пера" [1:79]. Пізніше Леся Українка звернулася до громадянських та соціальних мотивів, і квіти стали зустрічатися набагато рідше. Навпаки, тепер постійно поетеса нагадує, що вони на шляху дієвої людини трапляються дуже рідко, вони створені лише для улюбленців долі і тому стають недосяжною мрією.

Але в поезії "Зимова ніч на чужині", коли лірична героїня в безсонну ніч сперечається подумки зі своєю музою, вона висловлює надію, що "й пісні, і квіти на гранаті вогнем загоряться новим!" [1:112]. Гранатові квітки – то заснули почуття, які невід'ємні від щасливих пісень.

У поезіях Лесі Українки зустрічається більш як сорок інтерпретацій образу-символу квітки. Вони стали невід'ємною частиною багатого образності творів поетеси, надали їм оригінальності, барвистості, розмаїтості.

І.Я.Франко, оцінюючи її вірші, так охарактеризував їх: "Цвіти і зорі, зорі і цвіти..." [Цит за: 4:69]. З цим не можна не погодитися, бо ніхто з українських поетів ні до, ні після Лесі Українки не змальовував так багато квітів і не надавав їм такого значення. Кожен її вірш – то окрема квітка в саду поезій.

Леся Українка любила природу настільки, що змогла виразити красу, ніжність, тендітність і життєву силу цієї природи у слові. Її поезія і досі "лине і щедро квітки розсипає геть по всім небі навколо" [1:161].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Леся Українка. Лірика. Драми./ Вступна стаття Ф.Кислого.– К.: Дніпро, 1986. – 415 с.
2. Словник символів. /За заг.ред. Потапенка О.І.– К.: Ред. жур. "Народознавство", 1997.– 156 с.
3. Шевченко Т.Г. Кобзар – К.:Дніпро, 1989.– 412 с.
4. Історія української літератури кін.ХІХ – поч.ХХ ст. / За ред. Жука Н.Й., Лесина В.М. – К.: Вища школа, 1989. – 317 с.
5. Степашин В. З мозаїки особистості Лесі Українки // Дивослово. – 1997. – №4.– С.22-25.
6. Кулінська Л.П. Поетика Лесі Українки.– К.: Дніпро, 1967.– 116 с.

Кожевнікова С.Є. “Цветные стихи Леси Украинки”.

В статье цветочные образы- символы рассматриваются в традиционной и оригинальной трактовке. Кроме этого дается гамма смысловых оттенков этих символов.

Kozhevnikova S.Ye. “Flower poetry” of Lesya Ukraïnka.

This article focuses upon to flower images – symbols which are considered in traditional and original interpretation. Moreover, the range of semantic shades of such symbols have been presented.